

Existuje niečo ako kresťanské umenie?

Viacerí autori

9. septembra 2019 ✚ Kultúra

O podstate kresťanského umenia

Theodor Haecker

Obsah kresťanskej viery, vyjadrený dogmou, nie je predstavou alebo pojmom, ale realitou, skutočnosťou, dokonca skutočnosťou, ktorá má bezprostredne do činenia s ens realissimum. To čo je reálne, skutočné, to pôsobí. Slobodný človek však má moc, aby sa sám v sebe spreneveril tomu Najskutočnejšiemu: to je hlavný dôvod biedy kresťanstva. Ale časom sa slobodný človek (vďaka milosti!) podrobil a potom nie je oblasť ľudského súcna, v ktorej by sa nemohol prejavíť preniknutejší prvok milosti, uskutočnený svojim spôsobom vtelením Slova a zjednotený s ľudskou prirodzenosťou.

Umenie je prirodzená oblasť človeka, patrí k nemu od prirodzenosti; bolo tu už s prvým človekom. Aj umenie teda môže byť pozdvihnuté, v určitej miere a stupňoch, k tomuto novému nadprirodzenému súcnu. Vtelenia tak, že sa pozemský tvorca, umelec ako človek a to pôsobením nadprirodzenej viery, ktorou jedine môže byť povznesený, k tomuto súcnu primkne a nechá sa ním preniknúť. Vtedy a takto povstalo a povstáva kresťanské umenie. Buď má tento zmysel, alebo žiaden.

Kresťanské umenie má v tých vzácných prípadoch keď je vydarené a do istej miery dokonalé ... duchovnú jednotu vyššiu než predkresťanské umenie, ktorého jednota je len duchovnou jednotou stvorenej prirodzenosti. Kresťanské umenie má vo svojej dokonalosti nad prirodzenou jednotou stvorenia nadprirodzenú jednotu samotného Stvoriteľa, poznanú a žitú skrze Vieru; v ňom sa uskutočňuje zázrak hierarchického spojenia krásy súcna nadprirodzeného s krásou súcna prirodzeného tak, že sa ešte dajú jasne rozlíšiť, ale už nie reálne oddeliť na nadprirodzenú milosť a prirodzenú genialitu. ...

To, čo vyvyšuje kresťanské, pokrstené umenie nad umenie predkresťanské, či (tak to dnes bohužiaľ musíme povedať) čo by ho nad neho malo stavať, to je skutočnosť Božieho vtelenia a to aj vtedy ak nie je reč o ňom samotnom, o druhej Osobe Trojice, ale len o stvorení, prirodzenom to námete ľudského umenia: o lese alebo o kvetine, o vtákovi alebo rybe, o človeku, o mužovi alebo žene alebo dieťati. ...

Ku kresťanskému umeniu a filozofii pristupuje niečo nového, to je pravda, ale to je úplne nedostatočný výraz pre to, čo sa deje, pretože to vzbudzuje zdanie, ako by sem niečo pristupovalo v tom istom ráde a ta tej istej úrovni; v skutočnosti sa však líši to, čo pristupuje o celý jeden svet a ani to nie: o celé božské súcno. V kresťanskom umení sem prosto nepristupuje len biblický príbeh, v kresťanskej filozofii sem nepristupuje len pojmovo definovaná dogma, ale pristupuje sem superadditum zhora, súcno samotného Boha v jeho jednote a jednotnosti a tým aj nerozborná jednota v samotnom vtelenom Slove, totiž ona jednota Stvoriteľa a stvoreného, Boha a človeka, jednota existujúca nie už v reálnej oddelenosti, aj keď ešte v reálnej rozlíšiteľnosti a to nielen pre súcno krásy tohto stvoreného sveta, ale tiež pre súcno krásy samého Boha.

Prevzaté z časopisu Řád, 2/1937, krátené a upravené

Zdroj: commons.wikimedia.org

Katolícke umenie

Ladislav Hanus

Katolícky mysliteľ Th. Haecker pokladá skutočnosť kresťanského umenia za zázrak. Keby sme nemali za sebou jeho vznešené dejiny, nepokladali by sme ho za možné. Skôr zo skutočnosti usudzujeme na možnosť, než naopak.

Problém je postavený takto: jestvovanie kresťanského umenia, to celé, čo znamená svet umenia, so všetkými fázami zrodu, od inšpirácie, tvrdého hľadania a nachádzania, ruvania sa s prekážkami, s celým konečným stvárnením, s hotovým dielom v kráse a dokonalosti, slovom, či toto všetko je možné povýšiť do sveta nadprírody tak, aby toto umenie bolo potom nadprirodzeným skutkom, konaným z princípu milosti, ako záslužný skutok viery, lásky a nádeje. Iba tak by ho bolo možno nazvať umením kresťanským, nie bežne, ale v podstatnom, ontickom zmysle. Kresťanstvo a umenie: možno tieto dva svety spojiť v jedno? Možno. Záver vychodí z celého zmyslu kresťanstva. Toto je katolícka odpoveď.

Dôsledky sú úžasné. Potom kresťanské umenie je samo v sebe posvätné a sväté, samo v sebe je kresťanským tajomstvom. Kvapku mystiky obsahuje každé kresťanské dielo. Patrí ku kresťanským znakom. Nie ku sviatostiam, ktoré milosť, ktorú naznačujú, ex opere operato aj účinkujú, ale patrí ku sväteninám. H. Lutzeler zaraďuje sakrálnu umenie ku sväteninám a pokladá ho za istú formu modlitby. Účinnosť má nie úkonom, ale svojim bytím. Ľudsky nedostatočnými prostriedkami predstavuje nekonečnú velebu Božiu. Je účinné svojou nevinnou svätou neúmyselnosťou. Prebudí vieru, nádej, lásku. Ponára veriaceho do sveta milosti. V kostole, ktorý sám je symbolom Cirkvi, je veriaci obklopený sakrálnym umením, je v Nebi. Obcuje s Bohom. Kresťanské umenie nepôsobí len na intelekt. Posväcuje celého človeka. Od zmyslov ho nesie celého do Božej blízkosti. ...

Najväčším argumentom kresťanského umenia nie je jeho možnosť, odvodená z princípov, ale jeho tisícročná tradícia. Cirkev vteleného Slova, kresťanstvo, od počiatku katakomb faktom interpretovala tak, že svoj náboženský svet znázorňovala. Mala sakrálnu umenie. Bolo to kultové umenie.

„Ono nevychádza z ľudského zážitku, ale z objektívneho bytia Božieho. Tomu, ktorý Je, sa dáva k dispozícii, aby skrze neho mohol prehovoriť. Stáva sa orgánom Božej oikonomie. Jeho tvar a podstata je taká, aby zodpovedala tomuto poslaniu. Zmyslom kultového obrazu je, aby sprítomnil Boha. Novoveké cítenie tu hovorí o mágii a teurgii a zastupuje tu oproti tomu „duchovný“ náhľad. V skutočnosti nezískalo duchovný vyšší náhľad, len stratilo orgán pre sprítomnenie Božie pomocou symbolu. Kultový obraz má autoritu. Je „kerigmou“. Ohlasuje, že Boh je. Rozkazuje: aby sa človek klaňal. Je svätý v prísnom slova zmysle. Nielen eticky, ale nábožensky. V ňom sa precíti mysterium tremendum. Človeku vnukne, že je stvorením. A potiahne hranicu medzi ním a Bohom.“ (Romano Guardini – Kultbild und Andachtsbild, 1939)

Jeho éra trvala poldruha tisícročia. Ako epizóda sa vrátilo v baroku. Až dovtedy sa sakrálné umenie ponímalo ako spôsob ohlasovania evanjelia. V týchto veriacich vekoch nič inšie by sa v kostoloch nebolo trpelo. Pokladalo sa za účinnejšie hlásanie Božieho slova než slovo, kázeň. Bola to bytostná potreba veriaceho kresťana vidieť okolo seba znázornený obsah Viery. Žiť celým bytím, aj zmyslami, v posvätnom svete sakrálnej veleby. Domovom tohto umenia je chrám, symbol Cirkvi, viditeľného kráľovstva Božieho na zemi. Domov kresťana. Dom modlitby, obety, sviatostného spájania sa so Ženíchom. Stánok Boží s ľuďmi. Dom Boží, Brána nebeská, nebeský Jeruzalem. Sakrálné umenie samo malo záhadnosť kresťanského tajomstva, bytia „in speculo et aenigmate“. Nielen prítomnosť znázorňovalo, ale veštilo budúce splnenia, v súde, v sláve. Bolo prorocké. Funkcia sakrálného umenia v katolíckej Cirkvi teda nie je ani dekoračná, ani periférne zmyslová, ale sakrálna: organicko-náboženská.

Prevzaté z časopisu Verbum, 7-8/1948, úryvok, krátené

Zdroj: commons.wikimedia.org

Kresťanské umenie

Heinrich Lützel

Dejiny kresťanského umenia znamenite dokazujú dôležitosť náboženstva pre vznik umenia. Pole kresťanského umenia je nesmierne široké a rozmanité; siaha – aby sme naznačili len najkrajnejšie hranice –

od najmenšieho liturgického náradia až po dóm, od zbožného rýmu na dome alebo na kríži pri ceste až po „Lauda Sion“, s veľkolepým umením zbudovanú hymnu sv. Tomáša Akvinského.

Kresťanské umenie stvorilo veľa vlastných foriem alebo najsamostatnejšie pozmenilo určité základné formy náboženského umenia. Tento vplyv kresťanstva sa prejavuje vo všetkých druhoch umenia: v hudbe (omša, oratórium, chorál), v architektúre (napr. stvárňovanie pôdorysu), v plastike a maliarstve (napr. vo vývoji oltárneho obrazu), v umeleckom remesle (napr. v mnohotvárnosti relikviárov a monštrancií), v lyrike (hymny, piesne, osobné básne mystikov), v dráme (mystériové hry), v epike (legenda).

Dôležitosť umenia pre Cirkev uznala ona sama tým, že vo svojom cirkevnom zákonníku vyslovila zásady kresťanského umenia, ktoré žiada dôstojnosť a počesť. No Cirkev bola vždy prístupná i zmysluplným novotám. Avšak zásady kresťanského umenia porušuje: anarchická prevratnosť, číra späťnosť s látkou a svetom, priveľký subjektivismus, neživotnosť, nepravosť, úmyselný alebo neúmyselný karikatúrny spôsob. (Codex juris canonici. Can. 1162, 1164, 1279, 1296)

Keď posudzujeme cirkevné umenie, musíme sa chrániť zamieňať ho s cirkevnými výtvormi bez umeleckého charakteru (gýčovité devocionále) alebo s umeleckými výtvormi bez cirkevného rázu. Podstate cirkevného umenia zodpovedá len zlúčenie prvku cirkevného a umeleckého. Okrem toho nesmieme za pravé cirkevné umenie pokladať len umenie liturgické; aj mimoliturgické výtvary, ako Pieta alebo diela El Greca, majú úplne právo na jestvovanie. Liturgickosť by však predsa mala určovať umenie, ktoré jestvuje bezprostredne pre vykonávanie liturgie, akým je najmä architektúra; no i tu ostáva ešte široké pole pre rozvinutie daností neliturgicko-náboženských a to bez ohrozenia vykonávania liturgie (viď gotika).

Jedným z podstatných problémov náboženského umenia je problém možnosti náboženského umenia bez náboženského motívu. I predstava prírody a človeka môže byť nábožensky určená. Predstava prírody je nábožensky určená, keď umožňuje tušiť šľachetnosť „pôvodného zmyslu stvorenia“ a „slobodu a radosť budúceho raja“. Predstava človeka je nábožensky určená, keď ako na príčinu ľudského zmätku a suchopárnosti poukazuje na odvrátenia sa človeka od Boha, alebo ak ukazuje, ako je človek zameraný k najvyššiemu transcendentálnemu Dobru (v prvom prípade by pôsobil faktor negatívne nadprirodzený, v druhom zas faktor pozitívne nadprirodzený).

Náboženské umenie bez náboženského motívu je naširoko ohrozené panteistickou nábožnosťou, keďže sa ľahko môže stať, že príroda a človek v takýchto dielach poukazujú nie na osobnostného Boha, ale na vesmír, nekonečnosť, základné živly (porov. Východoázijske maliarstvo).

Náboženstvo dáva umeniu nielen rozhodujúce náplne, ale aj náboženská organizácia má okrem toho ten najväčší sociologický význam pre umenie. V oblasti Západu práve Cirkev bola najštedrejším a najneúnavnejším mecénom. Ona dávala najpočetnejšie a najmohutnejšie poverenia. Ona stvorila umelcovi hospodársku istotu a zakorenenosť v ľude.

URL adresa článku: <https://christianitas.sk/existuje-nieco-ako-krestanske-umenie/>